

Advies aan de minister van EZK
ten behoeve van het vaststellingsbesluit Groningenveld
voor het gasjaar 2020/2021

Gemeente xxx, xxx2019

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
	Leeswijzer.....	3
2.	Samenvatting - hoofdadvis.....	4
3.	Voldoen aan de veiligheidsnorm 10^{-5}	4
	3.1. Veiligheidsbeleid.....	4
	3.2 Input HRA is onvoldoende voor de keuze voor een strategie.....	6
	3.3 HRA en NPR; appels en peren.....	7
	3.4 Gebouwen met veel schade toevoegen.....	8
	3.5 Veiligheid (water)infrastructuur, industrie en onderlinge afhankelijkheden.....	9
	3.6 Versnelling van de versterkingsopgave.....	10
	3.7 Meet en Regelprotocol.....	11
4.	Borging leveringszekerheid verschillende afnemers.....	11
5.	Tempo afbouw vraag.....	12
6.	Tempo versterken gebouwen.....	12
7.	Maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging door gaswinning.....	12
	7.1 Hanteren breed veiligheidsbegrip.....	12
	7.2 Subjectieve veiligheid.....	13
	7.2.1 Sociale veiligheid, gezondheid, maatschappelijke onrust en grondrechten.....	13
	7.3 Schade.....	15
8.	Onderzoeken en ontbrekende zaken.....	18
	8.1 Continuïteit in onderzoeken.....	18
	8.2 Ontbrekende zaken.....	18

1. Inleiding

U heeft ons op 27 maart 2019 gevraagd advies uit te brengen over de operationele strategieën Groningenveld van NAM voor het gasjaar 2019-2020.

Wij hebben samen met de overheden in de regio hiertoe de door u verstrekte documenten beoordeeld en zijn tot voorliggend advies gekomen. Wij verwachten met dit advies een goede bijdrage te leveren aan het door u te nemen vaststellingsbesluit en daarmee aan de door u ingezette lijn om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul.

Wij hebben ons advies gebaseerd op onderstaande documenten:

- GTS-raming benodigd Groningenvolume en capaciteit gasjaar 2019/2020 en verder d.d. 31 januari 2019;
- Verzoek tot voorstellen van twee operationele strategieën voor het gasjaar 2019/2020 d.d. 13 februari 2019;
- Aanbiedingsbrief NAM: Toezending HRA en Operationele Strategie d.d. 22 maart 2019;
- Operationele Strategieën voor het Gasjaar 2019/2020 (EP201903202798) d.d. 22 maart 2019;
- Seismic Hazard and Risk Assessment Groningen Field update for Production Profile GTS - raming 2019, March 2019;
- Review SodM op de HRA 2019 d.d. 22 maart 2019.

Leeswijzer

Wij hebben ons advies opgebouwd aan de hand van de punten genoemd in artikel 52d van de Mijnbouwwet. In dit artikel wordt bepaald op welke onderdelen u een toetsing moet uitvoeren bij de vaststelling van het veiligheidsbelang en het maatschappelijk belang dat verbonden is aan het niet kunnen voorzien van eindafnemers van de benodigde hoeveelheid laagcalorisch gas.

2. Hoofdadvis

NAM heeft op uw verzoek twee strategieën uitgewerkt. Operationele strategie 1 (OS1) kent een opstartvolgorde vergelijkbaar met die van vorig jaar. Operationele strategie 2 (OS2) is een strategie op basis van een verkennend onderzoek van TNO naar het verkleinen van de seismische risico's. Bij OS2 wordt geen gebruik meer gemaakt van het cluster Bierum.

In uw brief van maart jongstleden verzoekt u ons advies te geven over het te nemen vaststellingsbesluit voor één operationele strategie.

Ons advies is om OS 2 vast te stellen.

Onze eerste aandacht gaat uit naar het effect dat beide strategieën hebben op de veiligheid van onze inwoners. OS1 kent nog 162 gebouwen binnen de onzekerheidsmarge van de veiligheidsnorm (P90), terwijl OS2 nog 82 gebouwen kent. Van deze 82 gebouwen maken 81 gebouwen onderdeel uit van de groep van 162 gebouwen. Vanuit dit oogpunt gaat onze voorkeur uit naar OS2.

Door NAM wordt aangegeven dat de verschillen in het optreden van risico's en schade tussen beide strategieën verwaarloosbaar klein zijn. OS1 kent een hoger aantal overschrijdingen van de fluctuatienormen en een lager energieverbruik. Het effect van de overschrijdingen van de fluctuatienorm is niet zichtbaar in de modellen. Het lagere energieverbruik heeft te maken met de hoge druk van het gas in het cluster Bierum. Hierdoor is minder elektriciteit nodig om het gas geschikt te maken voor transport. Met het verschil tussen OS2 en OS1 kunnen circa 20.000 huishoudens van stroom worden voorzien.

Wordt naar de dreiging en kans op aardbevingen gekeken dan zien we een lichte voorkeur voor OS1. Maar deze verschillen zijn marginaal.

Als we kijken naar de prognoses van NAM tussen beide strategieën dan zijn de drukverschillen in het gasveld volgend gasjaar al bijna genivelleerd.

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de realiteit dat er nog geen zichtbaar effect waargenomen kan worden van de door u genomen maatregelen voor de afbouw van de gaswinning, de schade-afhandeling en de versterking komen wij tot het hoofdadvis u te adviseren te besluiten voor het komend gasjaar te opteren voor OS2.

Zoals wij hierna zullen motiveren is en blijft het van belang dat er voortgang moet zijn in versterking, schade-afhandeling en verdere afbouw van de gaswinning. De maatschappelijke gevolgen zijn, ondanks dat de afbouw van gaswinning is ingezet, nog altijd onacceptabel groot. Wij vragen u daarbij om de bijkomende effecten als gevolg van het corona-virus nadrukkelijk mee te wegen in uw besluit. De onderbouwing hiervoor treft u in ons onderstaand advies aan. Wij hebben ons advies opgebouwd volgens het stramien van artikel 52d van de Mijnbouwwet. De onderdelen die in dit artikel genoemd worden moeten door u getoetst zijn voordat u een besluit over de hoogte van de

winning kunt nemen. Voor de verschillende onderdelen treft u ook nog adviezen aan die onderdeel uitmaken van ons hoofdadvis.

3. Voldoen aan de veiligheidsnorm 10^{-5}

Het blijft van belang dat alle inwoners van Groningen net zo veilig zijn als de inwoners van de rest van Nederland.

Uit de HRA 2020 zou kunnen blijken dat dit moment steeds dichterbij komt. Echter uit de steekproef van woningen zonder risicoprofiel (steekproef batch 1581) blijkt dat er nog wezenlijke verschillen zitten tussen de uitkomsten van de modelberekeningen en de uitkomsten van de individuele doorrekening met de NPR 9998.

Mede gelet op het tempo van de versterking en het relatief gering aantal versterkte woningen tot nu toe (zie hoofdstuk 5) is het voor ons nog steeds niet duidelijk, met uitzondering van de versterkte woningen, hoeveel inwoners nog worden blootgesteld aan een te hoog risico als gevolg van de aardbevingen.

Hier tekst nog tekstje van (10)(2e) met inhoud:

We toetsen aan NPR, de praktijkvariant en de ACVG werkt aan een advies. Hiermee voldoet u het uitgangspunt dat voldaan moet worden aan de veiligheidsnorm 10^{-5} .

3.7 Mijnbouwregeling als systeem van meten, analyseren, rapporteren en communiceren

In 2019 is het Meet- en Regelprotocol-2017 (MRP) van NAM komen te vervallen en vervangen door de gewijzigde Mijnbouwregeling. Op 2 juli 2019 heeft SodM een evaluatie uitgevoerd van het MRP. Wij zien dat nog niet aan alle aanbevelingen gehoor is gegeven in dit advies. Wij vinden het nog steeds van belang dat wij als regio worden betrokken bij het actualiseren van de hoogte van de signaalparameters. Daarnaast vinden wij het van belang dat wij als regio worden betrokken bij de uitvoering van de monitoring en onderschrijven het voorstel voor het installeren van een monitoringscommissie waarin de regio mede zitting heeft.

Wij adviseren u:

- de regionale overheden te betrekken bij het vaststellen van de signaalparameters;
- een monitoringsbegeleidingscommissie in te richten.

4. Leveringszekerheid, afbouw en capaciteitsbehoefte

Op basis van artikel 52d van de Mijnbouwwet dient u bij uw besluit over de hoogte van de winning ook het tempo van de afbouw van de vraag naar laagcalorisch Groningen-gas (G-gas) af te wegen.

In de afgelopen jaren heeft u op verschillende momenten gecommuniceerd over deze verwachte afbouw van de vraag naar G-gas. Voor het laatst in uw Kamerbrieven van 21 februari en 31 maart 2020.

U heeft hiermee in de regio, bij onze inwoners, verwachtingen gewekt. Zoals de verwachting dat het veld vanaf het gasjaar 2022-2023 niet meer nodig zal zijn ten behoeve van de volume-productie van G-gas, maar uitsluitend nog voor de levering van dit gas bij extreme koude-perioden dan wel bij uitval van andere L-gasmiddelen dan wel onverhoopt als beide situaties zich gelijktijdig zouden voordoen.

Deze laatste aspecten hebben dan betrekking op de zogenaamde capaciteitsbehoefte gedurende relatief kortere perioden zodat ook na het gasjaar 2022-2023 aan de leveringszekerheid kan worden voldaan als andere L-gasmiddelen de tijdelijk ontstane vraag niet (meer) kunnen dekken. Deze vraagverwachtingen zijn gebaseerd op de raming van GTS van 31 januari jl., dezelfde raming waarop NAM zijn Operationele Strategieën mede heeft gebaseerd. Opvallend hierbij is dat er een aanzienlijk verschil is tussen de visie van NAM, in zijn "Operationele Strategieën voor het gasjaar 2020-2021" van 13 maart 2020 (par. 6.4), en de hier eerder genoemde GTS-raming (bijlage blz. 20 e.v.) wat betreft de invulling van deze capaciteitsbehoefte. Het lijkt ons onontkoombaar dat hieromtrent in uw ontwerp-vaststellingsbesluit voor het komende gasjaar duidelijkheid wordt verschaft.

Gelet op de nu extreem uitzonderlijke en ongekend ingrijpende situatie, de "coronacrisis", die zich na het moment van verschijnen van de GTS-raming heeft voorgedaan en zich vooralsnog voor onbepaalde tijd voordoet, maken wij ons uiteraard in eerste plaats ernstige zorgen over deze crisis, maar ook over de impact hiervan op de verwachte afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld met al zijn consequenties voor onze inwoners. Indien de gewekte verwachtingen rondom de afbouw niet (geheel) kunnen worden waargemaakt zal dit naar onze mening een (zeer) negatieve impact hebben op de mate van maatschappelijke ontwrichting die nu al in de regio gaande is. Er zal dan sprake zijn van stapeling van problemen.

De af- dan wel ombouw wat betreft het gebruik van G-gas in ons land, maar ook in de nabuurlanden, kan mogelijk als gevolg van de Corona-crisis niet (meer) plaatsvinden met de voorziene intensiteit en het tempo. Zo zal mogelijk de voorziene ombouw van de negen zogenoemde grootverbruikers voor 1 oktober 2022 onder druk komen te staan. Hiermee komt de vraag naar G-gas mogelijk in het gasjaar 2020-2021 en de daarop volgende jaren in een ander daglicht te staan; er zal mogelijk meer en langer geproduceerd moeten worden dan aanvankelijk was voorzien.

Wij gaan er vanuit dat u in uw vaststellingsbesluit voor het gasjaar 2020-2021, dan wel tevens parallel daaraan, ons en onze inwoners inzicht geeft in het meest actuele en realistische scenario wat betreft de reductie van de G-gas-productie, die in het komende gasjaar gestalte kan krijgen en tevens in de jaren daaropvolgend. Dit alles vraagt zeer adequate communicatie naar onze inwoners. Wij adviseren u hierin nauw met ons als regio op te trekken.

Wij adviseren u:

- in het vaststellingsbesluit een duidelijk standpunt in te nemen over de capaciteitsbehoefte uit Groningenveld (het verschil van visie tussen GTS en NAM)
- eventuele negatieve gevolgen door de Corona-crisis op de afbouw in nauw overleg met de regio te communiceren.

@ (10)(2e) : moet er nog iets over -12 in Duitsland in ?? Indien niet nodig dan is het oke!

5. Tempo versterken gebouwen en afhandeling schade

Versterking

Met een afnemende gaswinning zien we ook een afname van de seismische dreiging en daarmee een afname van het aantal adressen met een (licht-)verhoogd risico volgens de HRA 2020.

Tegelijkertijd zijn ruim 26.000 adressen in onze regio onderdeel van de versterkingsaanpak. Met u is afgesproken dat alle adressen die onderdeel zijn van de versterkingsaanpak opgenomen en beoordeeld moeten worden.

Een deel daarvan is reeds in uitvoering, of staat aan de vooravond daarvan. Een ander deel zit nog in de onderzoeksfase (opname en beoordeling) en daarvan is onduidelijk wanneer de bewoners een advies over de versterking van hun woning krijgen. Ook is er nog een aanzienlijk deel waar het onderzoek nog niet eens gestart is en voor de bewoners onduidelijk is wanneer zij aan de beurt zijn.

Dit trage tempo schendt grondrechten van onze inwoners. Zij hebben recht op veiligheid en op ongestoord genot van eigendom. Ondanks het ontwikkelen van versnellingsmethoden, is er in werkelijkheid nog geen versnelling waargenomen.

Naast de onzekerheid over hun veiligheid weegt de onzekerheid over wat en wanneer er iets gebeurt met hun woning zwaar bij onze inwoners. In zijn advies over de rapportage van NAM over de drukvereffening in het veld heeft SodM aangegeven dat waarschijnlijk pas in 2050 de druk in het veld is gestabiliseerd. Tot die tijd zijn aardbevingen hoogstwaarschijnlijk ook te verwachten. Hoeveel en hoe sterk is niet te zeggen. Dat soort signalen geeft onze inwoners niet de zekerheid dat de aardbevingen snel tot het verleden zullen behoren. Zij zien de afname van de versterkingsmaatregelen vooralsnog dan ook vooral als het beperken van de financiële gevolgen voor NAM en het Rijk. Zo lang er nog zoveel adressen niet zijn beoordeeld, hebben we het voor veel inwoners over een papieren veiligheid.

Daarbij zijn wij van mening dat er ook op het gebied van de randvoorwaarden (ruimhartige regeling rondom inpassingskosten en financiële middelen voor regionale overheden om goed regie te voeren) en interne processen (aanbesteding van beoordelingscapaciteit, mandaat NCG) nog diverse verbeteringen mogelijk zijn.

Naast het feit dat het versterkingsproces nog steeds langzamer gaat dan we zouden willen, zien we dat er door de terugkerende aanpassingen van de NPR 9998 als beoordelingskader verschillen in behandeling van inwoners binnen dezelfde dorpen en gebiedsclusters ontstaan. Deze verschillen leiden tot maatschappelijke onrust in de dorpen en zet de samenleving onder druk. We begrijpen dat verschillen in maatregelen nooit geheel te voorkomen zijn, omdat er vanwege de afname van de seismiciteit minder versterkingsmaatregelen nodig lijken te zijn. Toch adviseren wij u om samen met ons te kijken naar een manier waarop we de toepassing van verschillende versies van de NPR 9998

beter kunnen inbedden in eenduidige gebiedsclusters. Daarmee ontstaat voor onze inwoners een meer voorspelbaar proces en daarmee meer zekerheid.

Wij adviseren u:

- maximaal in te blijven zetten op het versnellen van de daadwerkelijke versterkingen en hiervoor voldoende middelen vrij te maken;
- Met de regio afspraken te maken over gebiedsclustering in de toepassing van de NPR;
- de maatschappelijke impact van de geringe voortgang in de versterking in uw besluit mee te wegen.

Schade

De Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) is twee jaar geleden opgericht ten behoeve van de publieke afhandeling van schade als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld. Het is de bedoeling dat de TCMG dit jaar als gevolg van de Tijdelijke Wet Groningen wordt vervangen door het Instituut Mijnbouwschade. Tegelijkertijd wordt de afhandeling van schade dan verbreed met immateriële schade en de compensatieregeling waardedaling. Dat is een goede ontwikkeling waar in de regio al lang op wordt gewacht.

Het overnemen van de verantwoordelijkheid voor schadeafhandeling door de Staat zou het vertrouwen van de getroffen bewoners in Groningen moeten herstellen, onder andere door een snelle, ruimhartige en rechtvaardige afhandeling van hun schade. Volgens de website van TCMG wordt 62% van de schademeldingen binnen een half jaar afgehandeld. Dit percentage is gebaseerd op de doorlooptijd van een standaard zaak (dus geen complexe schade, normaal huis etc.). Nog afgezien van het feit dat dit laat zien dat de doorlooptijd bijzonder lang is, zijn er ook uitschieters waarbij de afhandeling veel langer duurt. Ook zien we dat voor specifieke schadegevallen de afhandeling nog steeds moeizaam verloopt. Bovendien is de verwachting dat er een nieuw stuwmeer zal ontstaan vanwege het grotendeels stopzetten van de schadeopnames in het kader van de coronamaatregelen.

Een ander risico is de extra taken die IMG krijgt (immateriële schade en waardedaling). Het risico is dat de inzet op deze taken ten koste gaat van de snelheid op de afhandeling van de materiële schade. Bovendien is er een risico dat het inregelen van de nieuwe taken door IMG tot vertraging leidt.

Daarom concluderen wij dat er op dit moment nog steeds veel onzekerheid is over de schadeafhandeling en dat de afhandeling van diverse soorten schades nog niet afdoende is geregeld. Het effect hiervan op onze inwoners is groot en we zien dit ook niet navenant afnemen.

Ook hier geldt dat we niet moeten vergeten dat schadevergoeding een recht is. Dat recht is onze inwoners te lang onthouden.

Wij adviseren u:

bij de vaststelling van uw besluit uitdrukkelijk mee te wegen dat de schadeafhandeling nog niet snel genoeg verloopt en voor diverse schadesoorten c.q. bouwtypen nog niet voldoende is geborgd.

6. Maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging door gaswinning

Zoals u in uw vaststellingsbesluit gaswinning 2019-2020 heeft verwoord wordt maatschappelijke ontwrichting veroorzaakt door een palet aan factoren die samenhangen met aardbevingen die ontstaan als gevolg van de gaswinning in Groningen. Hierbij gaat het niet alleen om daadwerkelijke aardbevingen, maar ook om de kans hierop en de gevolgen van aardbevingen die in het verleden hebben plaatsgevonden.

Ook het optreden van schade en het proces van schadeafhandeling zorgen voor sociale onveiligheid, gezondheidsproblemen en maatschappelijke onrust, evenals het lange proces van versterking.

De meest recente onderzoeken¹ maar ook documenten van de Kinderombudsman, de Nationale Ombudsman en de Commissie Bijzondere Situaties tonen wederom aan dat ondanks de verlaging van de gaswinning en de inspanningen die zijn verricht om de maatschappelijke ontwrichting te voorkomen ten gevolge van de gaswinning de ontstane problemen toch nog veel impact hebben op onze inwoners. Naast de onafhankelijke onderzoeken van Gronings Perspectief laat ook het onderzoek van NAM naar de maatschappelijke effecten zien dat er geen enkele afname van de maatschappelijke impact zichtbaar is. Sterker nog mede gelet op de voortdurende onduidelijkheid over de versterkingsopgave is de verwachting dat de maatschappelijke ontwrichting verder toeneemt.

Bovenop de problemen in Groningen komt nu ook nog eens de onrust en onzekerheid rondom de Corona-crisis en de daardoor oplopende vertragingen in schadeafhandeling en versterking. De Corona-crisis treft ons allemaal maar zal niet helpen de maatschappelijke ontwrichting een halt toe te roepen. Dit vraagt om extra adequate maatregelen. En niet alleen om maatregelen op het gebied van gezondheid, maar ook om maatregelen op het gebied van sociale veiligheidsrisico's en het risico op maatschappelijke onrust. Er is een integraal pakket aan maatregelen nodig die gericht is op het wegnemen van de negatieve gevolgen van de gaswinning op a. gezondheidsrisico's, b. sociale veiligheidsrisico's en c. risico's op maatschappelijke onrust.

Een eerste belangrijke stap hierin is het op gang brengen van de versterkingsopgave en schade afhandeling. Met de nieuw ontstane situatie zullen we gezamenlijk verder op zoek moeten gaan naar snel uitvoerbare en creatieve oplossingen. Zo hebben we gezien dat de stuwmeerregeling van vorig jaar een relevante ingreep is gebleken om een deel van de schadeafhandeling vlot te trekken. Wij adviseren u daarom om nogmaals een stevige inspanning te leveren op het wegnemen van de barrières in zowel de versterkingsopgave als in de schadeafhandeling.

Daarnaast zijn ook vergaande ingrepen in het sociale domein nodig. Wij adviseren u om samen met de regio het noodzakelijke maatregelen hiervoor verder uit te werken en hierbij ook aan te sluiten bij de aanbevelingen die in de diverse rapporten al zijn gedaan.

Gaswinning maakt een langdurige en structurele inbreuk op grondrechten van onze inwoners. Wij

¹ metingen (juni & september 2019) van 'Gronings Perspectief, Onderzoek van Gronings Perspectief naar de maatschappelijke impact van de beving van Westerwijtwerd, 'Maatschappelijke Effecten Inventarisatie aardbevingen Noordoost-Groningen 2018-2019'

hebben al vaker gewezen op artikel 2, 3 en 8 EVRM, artikel 1 van het Eerste Protocol van het EVRM en in het bijzonder op de rechten en belangen van kinderen in het gaswinningsgebied. Wij maken ons zorgen over de bijkomende gevolgen van de Corona-crisis. Inwoners moeten nu immers verblijven in een huis en in omstandigheden waarin zij zich al bijzonder kwetsbaar en onveilig voelden. Opnames, beoordelen en uitvoeren van schadeclaims of versterking duren nóg langer. Dat vraagt om passende aandacht en maatregelen.

@ (10)(2e) - moet hier dan nog een zinnetje tussen dat inwoners ook recht hebben op deze maatregelen (aanhaken bij Grondrechten)

Wij adviseren u:

- In uw vaststellingsbesluit te laten zien hoe u de maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging afweegt ten opzichte van andere belangen;
- In uw vaststellingsbesluit aan te geven in overleg met de regio te zullen zoeken naar de benodigde maatregelen die nodig zijn om de maatschappelijke gevolgen als gevolg van de gaswinning aan te pakken.

7. Onderzoeken en monitoring

Monitoring gaswinning

Het is van belang dat de komende jaren het Groningenveld op een adequate manier gemonitord wordt en blijft worden. Dat betekent in ieder geval dat de modellen die het gedrag van de ondergrond voorspellen actueel blijven en dat de monitoringsparameters geschikt zijn voor de afbouwfase.

Daarnaast is het uiteraard van belang dat het ministerie hierover voldoende en helder communiceert naar onze inwoners. Hoeveel en hoe zwaar zijn de te verwachten aardbevingen? Hoe verloopt de bodemdaling? Komt de realiteit nog overeen met de verwachtingen? Hoe verloopt de abandonnering van de putten?

Voor het komende gasjaar vragen we aandacht voor de continuïteit van de onderzoeken en de aanpassing van de Mijnbouwregeling met betrekking tot monitoring.

Continuïteit in onderzoeken

Nu een verdergaande substantiële productievermindering vanuit het Groningenveld steeds meer vorm krijgt, wordt er door verschillende partijen, waaronder NAM, nog steeds ook aan een verbetering van de modellen uit de modellentrein van NAM gewerkt. Wij vinden het een belangrijke stap dat in 2019 de modellentrein van NAM onafhankelijk door TNO is herbouwd en in het publieke domein wordt gebracht. De regio heeft u hier al langer om gevraagd.

Juist in deze overgangperiode wat betreft het uitvoeren van de HRA door NAM dan wel door TNO (in het publieke domein), is het noodzakelijk om in het vaststellingsbesluit voor het komende gasjaar 2020-2021 helder te maken welke onderzoeksopdracht u specifiek nog bij NAM legt en welke opdrachten elders, bijvoorbeeld bij het door SodM beheerde Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (het KEM). Voor de seismiciteit blijft het hazard (of dreigingsdeel) van de HRA voor ons nog steeds

belangrijk. Wij roepen u evenals in het voorgaande advies ten behoeve van het huidige gasjaar op om het KEM-programma, voor zover gericht op het vergroten van de kennis van en over het Groningenveld, voortvarend te laten uitvoeren.

We zijn in afwachting van welke keuzes u maakt ten aanzien van het in de nabije toekomst uitvoering geven aan de HRA wat betreft de winning van gas uit het Groningenveld. Keuzes waarbij de betrokkenheid van de regio belangrijk is. De jaarlijkse HRA zal naar ons inzicht nog zeker tijdens de volume-productiefase van het veld en mogelijk zelfs in de jaren daarna noodzakelijk blijven.

Wij adviseren u

- In het vaststellingsbesluit duidelijk te maken welke onderzoeksopdracht u het komende gasjaar bij welke organisatie u neerlegt;
- te borgen in uw besluit dat voldoende onderzoek plaatsvindt voor een adequate analyse en monitoring van het Groningenveld;
- hierbij het oordeel van de Inspecteur Generaal der Mijnen te betrekken.

Informatievoorziening

Daar waar voorheen een groot deel van de informatie op de site van de NAM was te vinden is met het publiek worden van de schadeafhandeling en versterking een deel van de informatie voor onze bewoners nu bij verschillende organisaties te vinden. Met de verdere afbouw van de gaswinning maken we ons enigszins zorgen over een verdere versnippering van de informatie over de ondergrond.

Wij vinden het van belang dat informatie over de ondergrond en dreiging zoveel mogelijk op een plek te vinden is. Bij voorkeur gekoppeld aan de informatie over de bovengrond.

Wij adviseren u:

- te borgen dat informatievoorziening over de ondergrond zoveel mogelijk centraal toegankelijk blijft.